

PATRZAĆ (1366) *vb impf*

Oba a jasne (w tym w pierwszym 22 r., w drugim 4 r. błędne znakowanie).

inf patrzeć (109). ◇ *praes 1 sg* patrzam (10). ◇ *2 sg* patrzasz (5). ◇ *3 sg* patrzą (34). ◇ *1 pl* patrząmy (11). ◇ *2 pl* patrzacie (4). ◇ *3 pl* patrzą (33). ◇ *praet 1 sg m* patrzałem, -em, -m patrzał (10). *f* patrzałam, -m patrzała (2). ◇ *2 sg m* -ś patrzał (1). *f* -eś, -ś patrzała (5). ◇ *3 sg m* patrzał (51). *f* patrzała (14). *n* patrzało (5). ◇ *1 pl subst* -chmy patrzały (1). ◇ *2 pl m pers* patrzaliście (1). ◇ *3 pl m pers* patrzali (41). *subst* patrzały (8). ◇ *fut 1 sg m* patrzeć będę (1) *ReszPrz*, będę patrział (1) *RejPos*. *f* będę patrzała (1). ◇ *2 sg m* będziesz patrział (2) *RejPs*, *Mącz*, patrzeć będziesz (2) *BibRadz*, *KuczbKat*. *f* będziesz patrzała (1). ◇ *3 sg m* będzie patrział (8). ◇ *1 pl m pers* patrzeć będziemy (6) *BibRadz*, *KuczbKat* (5), będziemy patrzeć (1) *RejAp*. ◇ *2 pl m pers* będziecie patrzeć (1). ◇ *3 pl m pers* patrzeć będą (2) *KwiatKsięż*, *RejPos*, będą patrzeć (2) *RejAp*, *KołakSzczęśl* będą patrzali (1) *KochPs*. ◇ *imp 2 sg* patrzaj (815). ◇ *3 sg* niechże patrzaj (1). ◇ *1 pl* patrząjmy (10). ◇ *2 pl* patrząjcie (35), patrząjcież (1) *OrzQuin*. ◇ *con 1 sg m* bych patrział (1) *HistJóz*, bym patrział (1) *OrzQuin*. *f* bych patrzała (2) *RejJóz*, *Mącz*. ◇ *2 sg m* byś patrział (7), by patrział (1) *BierEz*. *f* byś patrzała (1). ◇ *3 sg m* by patrział (29). *f* by patrzała (1). ◇ *1 pl m pers* bychmy patrzali (2) *RejJóz*, *RejWiz*, byśmy patrzali (2) *RejPos*, *BiałKat*. ◇ *2 pl m pers* patrzalibyście, byście patrzali (2). ◇ *3 pl m pers* by patrzali (15). *subst* by patrzały (6). ◇ *con praet 1 sg m* bych był patrział (1) *KochOdpr*. ◇ *impers* ma być, może być patrzano (3); -ano (1), -(a)no (2). ◇ *praes* bywa patrzano (1). ◇ *praet* patrzano (4). ◇ *con* by patrzano (3). ◇ *part praes act* patrząc (48).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Mieć zdolność widzenia, władać wzrokiem* (4) : A choć też [bałwany ze srebra, ze złota] z oczyma łtoya á wždy nye pátrzáya. *LubPs* dd4v; Powiedział iemu Iezus: Iuż pátrzay/ ábowiem wiára twoia ciebie zbawionym vczyńia. A náthychmiałt przeyrzał *RejPos* 66v.

W połączeniu szeregowym (2): A ich bałwany ze śrébrá/ ze złotá/ Nic nie są/ iedno ludzkich rąk robotá. Gębą niemówia/ okiem nie pátrzáia/ Vchem niełtyfzá/ nofem nie wácháia. *KochPs* 174, 198.

2. *Postrzegać wzrokiem: oglądać, spoglądać, przyglądać się; widzieć; obserwować; a(d)spicere, conspicere, respicere, videre* *Vulg*, *PolAnt*, *Mącz*, *Cn*; *spectare* *Vulg*, *Modrz*, *Cn*; *prospicere* *PolAnt*, *Mącz*, *Cn*; *intueri* *Mącz*, *Vulg*, *Cn*; *contueri, despicere, inspectare* *Mącz*, *Cn*; *intendere* *Vulg*; *observare* *PolAnt*; *aspectare, contemplari, revidere, servare, suspicere, tueri* *Mącz*; *inspicere, spicere, transpicere* *Cn* [w tym: na kogo, na co (198)] (319) : Myłzy gdy się przebiegály/ Ná kotá częfto pátrzály *BierEz* P3, Bv, C2v, E3, I4v, Q2v, R4, R4v; *OpecŻyw* 142, 188; *BierRozm* 11; *RejJóz* M7v; Bo się wiecz niemaż czym cziefyć Gdy złodzieia ydą wiefyć. A drudzý na to patrzaia Czo łnim towarzyłtwo maia. *RejKup* b8; *GliczKsięż* C7; Tedy rzekł Moizełz do ludu: Nieboyćiefie: łtoyćie/ á pátrzayćie ná wielkie łprawy Páńłkie/ ktore dziś będzie czynił *Leop Ex* 14/13, *Iudic* 9/39, *Eccli* 41/27; *KochZuz* A4; *HErmoneus* kołtki grał/ Metellus nań pátrzał *RejZwierz* 27v, 41; [Ryk jego łwi] Záhuczy nád niem dnia onego iáko Morze/ á gdy pátrzáć będziemy ná ziemię/ otho łciemnołci będą vtrapienia/ á łwiatłó zácmi się ná niebie iego. *BibRadz Is* 5/30, *Dan* 7/11, 4.*Esdr*12/3, *Sap* 16/7 [2 r.], *Act* 1/9; *BielKron* 295v; *Urit* videndo foemina, Páli gdy bywa na nią patrzano niewiáłta. *Mącz* 494b, [176]a, 247a, 267d, 405b [3 r.], 406a (12); *RejAp* 58 [2 r.], 153; Obroćiwłzy się on zbrodzień/ páthrzał pirwey chwilę iáko by s podziwieniem ná kłiędzá/ nicz nie mowiác *Górndworz* P2, H6, M, P, T5;

HistRzym 33v, 55; *RejPos* 4v; *BiałKat* 281; *KuczbKat* 320; *RejZwierc* 197v; *KochMon* 31; *WujJud* 49v; *BudBib* I 182a marg, 4. *Esdr* 11/20; Nowotnego iákiegoś/ Bogá Zydom zyáwił. Nuż przed onym Bálwánem/ co zá dudkowánie/ Nálmiałbyś fie do woley/ pátrzáiąc tám ná nie. *HistHel* Bv; *StryjWjaz* B; *ModrzBaz* 59; *SkarJedn* 12, 226; *SkarŻyw* 136; *CzechEp* 142; Iełli kiedy/ w pogodną noc piérwomiesięczną/ Pátrzáiąc ná niebiefką krałę bárzo wdzięczną/ Vyźrzyfz tám drógę/ Białomlęczną názywáią *KochPhaen* 18; *KochPam* 83; Niechcę dáléy domáwiać/ iełli pomagáli/ Czy tylko kiedy fye bił/ drudzy nan pátrzáli. *PudłFr* 45; *ArtKanc* D10v; *KołakSzczęśl* Cv; A to rzekfzy/ gdy oni pátrzáli podniešion iełt/ á obłok odiął go od oczu ich. *WujNT Act* 1/9, s. 291 marg, *Iac* 2/3, *Apoc* 6/1, 3, 5, 7, 11/11; *SiebRozmyśl* [A4]v, H4, K2v; Oby mi to był dał Bog/ byś ná mą poštáwę/ Pátrzał teraz gdy piłfę/ y ná moię ípráwę. Vyrzałby pióro w ręku *PudłDydo* B5.

patrzeć z czego [= *skąd*] (10): *HistJóz* B3v; A oni łamią ręce frodze nárzekáiąc/ Z oney gory ná polá żáłoŃnie pátrzáiąc. *RejWiz* 82; De tegulis inspectare, Z dáchu ná co pilnie pátrzáć. *Mącz* 406a, 134a, 405c, 406b; *GórnDworz* Bb7; *PaprpPan* Aa4; *StryjKron* 256; Nie wnet wierz mi Kártago tak budowne ftánie/ Nie wnet zamek s ktorego mogłby pátrzáć ná nie. *PudłDydo* B.

patrzeć przez co (2): Wodka ludziem barzo dobra na zámienie oczu kthorym fie zda izby pzez [!] íckło patrzeni. *FalZioł* II 15c. Cf »patrzeć przez okno«.

patrzeć w co (3): áż do páná Reyá przyšzło: ktory gdy go też ípytano/ pánie á wřák v Tárłá/ On záraz by z biczá/ ze dwu iedno vczynił fłowo/ y rzekł/ wie iá diabeł/ iaciem iey tám w ogon nie pátrzał. *GórnDworz* P7. Cf »patrzeć w oczy«, »patrzeć w rziadło«.

patrzeć czym [= *przez co*] (3): dziurá thedi kthora wedzrzwiach bila pathrzaiącz wydziáll. Ano ZeliŃlawłki zwawrzinczem ftawłkim [...] pieniądzi dořcz liczą. *LibMal* 1543/72; *RejJóz* D6v; *HistRzym* 92.

patrzeć za kim, za czym (6): *BierEz* Bv, K2v; Tamże téż iako za Iezufem przy w niebo wřápieniu/ tak téż za panną [apostoli] patrzeni. *OpecŻyw* 182; *KochJez* A2; *ArtKanc* G17; *WujNT Act* 1/10.

patrzeć gdzie (9): *BielKron* 129v; widząc iż tego/ kogo [...] milowála/ pocźciwie mieć nie mogła/ vmyřliłá [...] nie przyimowác ani liřtow/ áni dárow/ áni żadnego pořelřtwá řluchác/ áni w tę řtronę gdzie on był pátrzáć. *GórnDworz* Aa5v. Cf »patrzeć w niebo«, »w ziemię, na ziemię patrzeć«.

patrzeć na kogo (1), *na co* (3) *ze zdaniem przydatkowym orzekającym* [w tym: *kiedy* (2), *iż* (1), *jesliby* 'czy' (1)]: Thu káždy pátrzał ná páná Lubelřkiego/ ieřliby ná tey grze przeřtác chciał *GórnDworz* C6; A ieřli cie to máło ruřza/ idź do kořnice/ pátrzay ná kořci/ iż ty kořci pirwey żywe były/ á iuż teraz martwe *RejPosWiecz*³ 98; *KochFr* 69 [2 r.].

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z *zapowiednikiem*: *na to* (1); *zaimek pytajny* (7), *jesli*(by), *jesliřeby* 'czy' (4), *gdy* (2), *iż* (1), *jako* 'że' (1)] (15): *March*¹ A4; *HistJóz* A2v; *March*³ V4; *RejWiz* 192; *RejZwierc* 35v; *BibRadz* Num 4/20; *BielKron* 124; Servare de coelo, Patrząc co zá pogodę niebo obiecuye. *Mącz* 389a; *GórnDworz* Aa8; *HistRzym* 92; pátrzayře ieřli po ónéy Linijéy wodá równo řtoi *Strum* C2v; wielki to cud zaprawdę gdy pátrzał iř oni duchowie/ nie ćiełřni/ mięřnych potraw ná ziemi vżywáli. *SkarŻyw* 119; *LatHar* 715; A řiedząc Ieřus przeciř íkárbnicy/ pátrzał iáko rzeřza kłádłá pięniądze *WujNT Mar* 12/41; *SiebRozmyśl* Hv.

Ze zdaniem luźno nawiązanym pełniącym funkcję dopełnieniowego [w tym: ano, a oto, ono] (3): *RejZwierz* 110v; *PAumechus* [...] Płakał fiedząc gdy páttrzał s ciemnlice powoli/ Ono wiodą Rycerze po bitwie przegráney *PaprpPan* Aa4; Páttrzałem w widzeniu nocnym/ á oto przychodził w obłokách niebiełkich niektory iáko fyn człowieczy *CzechEp* 299.

W konstrukcji bezpodmiotowej; przysłówki lub rzeczowniki w funkcji orzecznika + inf patrzeć (9): Páttrzać ná nieprzyiaćielá nie miło. *BierEz* L3; Wízák kiedy to widamy/ páttrzać ná to brzytko. *RejWiz* 51v; *GórnDworz* Aa8; *BudBib Sap* 2/15; Boże day być fię dobrze ná wśzytkim wodziło/ Byś wezdrowiu oglądał/ ná coć páttrzać miło. *KochFr* 20, 69 [2 r.]; Strách páttrzać ná to częśté połyłkání *KochPieś* 31; *ZbylPrzyg* B2.

W połączeniu z określeniem kierunku (2): Tam longe respicere non possunt, Nie mogą ták dáleko ná zad zás páttrzać. *Mqcz* 406c; *KlonWor* 2.

W połączeniu z przysłówkiem wyrażającym określone uczucie lub wyraz spojrzenia (7): Lew ták gniewliwy rzewno páttrzał/ A liłzki írogo zopytał *BierEz* K4, S3; *RejJóz* Ev; *RejWiz* 66, 82; Caperate frontem, Smárlzczic czoło. Nie wdziecznie a nie łáskáwie patrzeć. *Mqcz* 34b; *KochFrag* 23.

Przysłowie: DObra to/ Páwle/ (możelz wierzyć) ízkołá/ Gdzie każą páttrzać ná poślednie kołá. *KochFr* 37; Nie páttrzałem w żadne [lege: żadne] kołá *CzahTr* H4.

Frazy: »jakoby na to patrzeć« = *bardzo realistycznie* (1): Hypotyposis [...] Opifanie niektórey rzeczy tákie yákoby ná to páttrzał gdy fie o tym czyta. *Mqcz* 161a.

»jakobys patrzeć [na kogo]« = *ktoś wygląda jak ktoś, jakby to był ktoś* (2): *SarnUzn* H5; vrodziwé chłopy Pierśiíté: iakobys też páttrzał ná Cyklopy. *KochJez* B4.

»wszyscy patrzali; wszytek lud, więcej ludzi patrzeć(o)« (4;1:1): *BierEz* G2v; *Leop Deut* 1/30; Supplicium conspectus. Stráčenje ná które więcej ludzi páttrzáło. *Mqcz* 405c; *GórnDworz* Y4v; y położył on kloc v ogniá áby wśzytcy nán páttrzáli/ áby żadny domnimánia niemiał/ ízeby [!] thám pieniądze były. *HistRzym* 120v, 15v.

Zwroty: »patrzeć nie chcieć« = *być nieprzychylnym, odrzucać* (1): ízábáty ich y ofiáry/ ktore hoyne czynili/ [Bóg] precz odmiátał: y ná nie páttrzać niechciał *CzechRozm* 71v.

»z daleka patrzeć« = *aspicere e longinquo* *Mqcz* (6): *LubPs* K3v; Ná młodzyeńcá onego z dáleká páttrzáiá/ Máło mu fie dziwuiác/ práwie óń niedbáią. *RejWiz* 179v; *Mqcz* 405b, 462c; *KochPs* 56; A śiołtrá dziećięciá onego ktora zdáleká páttrzáłá/ przyśłapiłá do Krolewny/ mowiąc: [...] *SkarŻyw* 478.

»[na co] patrzeć godny nie być« = *nie zasługiwać na przebywanie gdzieś* (1): Co byś też mowił ku Mikołáiwowi potomkowi íwemu? íz on tákowym ludziem ná twoim Pinczowie/ mieyfce dał: ktorzy áby ná Pinczow páttrzáli/ godni tego nie fą. *OrzList* ev.

»jakoby przeze mgłę patrzeć« (1): Per transennam aspicere [...], Z dáleká yákoby prze ze mgłę páttrzać. *Mqcz* 462c.

»nie moc, nie chcieć patrzeć« = *nie móc znieść widoku czegoś, być przerażonym widokiem czegoś* (2:2): *KochMon* 30; *CzechRozm* 148v; NIemoże ná śmierć páttrzać dziećięciá íwoiého *KochMRot* C2v; *Phil M*.

»patrzeć nie moc« = *być porażonym blaskiem* (1): kiedy twarz Moyzełzowá z rozmowy y obecności Bożey ták sie świećiłá/ íz ná nią fynowie Ífráelfcy páttrzać niemogli. *KuczbKat* 95.

»patrzeć w niebo« = *aspicere a. respicere in coelum PolAnt; contueri in coelum Mqcz* [szyk zmienny] (5): Mężowie Gálileyczycy przeczże łtoicie patrzáiąc w niebo? *BibRadz Act 1/11, Dan 13/9; Mqcz 468a; HistRzym 76v; ArtKanc G17.*

»oblicznie patrzeć« (1): *Aliquem coram intueri, Oblicznie ná kogo patrzać. Mqcz 468a.*

»oczyma (okiem), wzrokiem patrzeć« [w tym: jakim (1)] [szyk zmienny] (3:1): *RejJóz Ev; Górndworz Mm2; I*Ako więc orzeł młody/ ná gniaździe wyłokiem Siedząc/ zá oycem pátrza nieśpufzczónym okiem. *KochJez A2; Potymés y oczymá łwoimi pátrzáłá/ Gdy ná krzyżu vmiérał/ nie bez twéy záłości SiebRozmyśl Hv.*

»[jakim] okiem patrzać« = *wyrażać spojrzeniem jakieś uczucie (1)*: A ty wełóym okiem ná bitwęś pátrzáłá *Górntroas 59.*

»patrzać w oczy« (1): á gdy czedł lift lekarz/ pátrzał mu Alexánder pilno w oczy iefli fie nie záplonie *BielKron 124.*

»patrzać przez okno« (1): Podobny iefł namillfy moy Sárnief/ y młodemu Ielonkowi/ otoć on łtoi zá ściáná náłłá/ pátrzáiąc przez okná [*respiciens per fenestras*]/ przegłáđáiąc przez kraty. *Leop Cant 2/9.*

»patrzać pilnie (a. pilno)« [szyk zmienny] (16): Kiedy łięđziełł zá łtołem bogátego/ tedy pátrzay pilno co przed cię połóżą. *March¹ A4 [idem March³]; OpecŻyw 39v, 69v; March³ V4; RejKup cc6; Leop Act 3/5; RejFig Bb3v; Y* gdy fie dłužey modliłá przed Pánem/ tedy Heli pátrzał pilnie ná vłtá iey. *BibRadz 1.Reg 1/12; BielKron 124; Mqcz 406a; HistRzym 114v, [118]; KochSz C3v; ArtKanc G17; WujNT Act 1/10; SiebRozmyśl K3.*

»rad patrzać« = *lubić coś, coś się komuś podoba (3)*: Bo yákoć fyn będzie myał tákyego náuczycyelá/ kthory będzie rad ná kuffel pátrzał/ diłcipuł też nie wyda wtem preceptorá/ będzie theż dobrze łpełnyał. *GliczKsiqż L8v; Mamý tákye rołkołzy tákie krotochwile/ Zebyś y łam rad pátrzał wierz mi ná to mile. RejWiz 66; RejZwierc 17.*

»na się patrzać« (2): tedy łtánęłi oboie przednim łpołem ná łię patrzáiąc. *March¹ A2 [idem] March³ T7.*

»patrzać na wsze strony« (1): Radby iáko on *Ianus* miał y w tyle oczy/ [...] Zeby przed łię y zá łię pátrzał ná włze łtrony; Zeby on pierwey połtrzegł niż był połtrzežony. *KlonWor 2.*

»patrzać wysoko« = *chodzić z podniesioną głową, być dumnym (1)*: Bąđż połtáwny łwiátu okazały/ Boś w vrodzye dobrze dołkonały/ Czýrłtwo pochodź á pátrzay wyłoko *BielKom F4.*

»wzgorę, ku gorze patrzać« (2:1): *BierEz K2v; to małz czynić/ abys dziecię tak wkłádałá/ żeby na żadną łthronę/ ani ku gorze/ ani na łtrony nie mogłó patrzać FalZioł V 44v; Suspicio, Wzgládam wzgorę/ pátrzam Mqcz 406c.*

»w ziemię, na ziemię patrzać« = *spoglądać w dół; aspicere ad terram, despicere in terram Mqcz (1:1)*: *Aspicere ad terram, W ziemię pátrzać. Mqcz 405b, 405c.*

»patrzać w zwierciadle, w rzciadłó« [szyk zmienny] (1:1): [*Plato*] na twarz czełto w zwierciadle patrzał, nie dla pięknołci á chędożenia ciála, ale aby znał iako [...] czałł twarz iego mieniły *BielŻyw 82; HistRzym 55.*

Szeregi: »patrzać a ogládać« (1): Rzekł do Xántá miłtrzu pátrzay A te Litery ogláday *BierEz E2v.*

»patrzeć, (abo, ani) słuchać (*a. słyszeć*)« (3): iefli fie w czym czuć godnym będzie/ niechayże tego vmie vzyć/ áby miał zówdy ktoby ná to pátrzał/ ábo ktoby tego fluchał *Górndworz* N3v, Mm2; *Phil M.*

W przen (6) :

Fraza: »oczy patrzą« (6): *BierEz* E2; Rozdárli paścżeki fwe tu ná myę nędznego / Mowiąc wey wey oczy náffe pátrząyá ná nyego *LubPs* I3v; niethelko oczom bronila požadány fwiátłości/ tho ieft/ niedopuścżála im pátrzać ná tho/ nacż im było pátrzać miło/ ále [...] *Górndworz* Aa8; *Górnrzm* L3v; *Siebrzm* Gv.

Przen (28) : W on czás/ gdy bez porządku wśytko fię miefzáło/ A godzin y włafności fwoich nic nie miało/ Niż obłoki ná gory wyniofle pátrzáły/ Niż ziemie/ fkryte fkárby ludziom vkazály. *GrabowSet* E; Sczęście ná mię pátrzáiąc/ woyfka niezliczoné Vśzykowáło/ zewfząd niefczęścia ścignioné. *GosłCast* 61; Ná ktorą [*sprawiedliwość Twoją*] głuche mury z dumieniem pátrzáły/ Kiedy hárde zá mieczem głowy táncowály. *SapEpit* A4v.

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): *RejPos* 339 *cf* *W połączeniu szeregowym*.

W połączeniach tautologicznych (2): *KrowObr* 203, *BibRadz Is* 6/9 *cf* *W przeciwstawieniach*.

W połączeniu szeregowym (1): pátrzay fzukay á dogláday w fercu fwoim/ iefliżeć tá świeca á tá iáfna pochodnia/ wypádła á zgálła w fercu twoim. *RejPos* 339.

W przeciwstawieniach: *bibl.* [*Is* 6/9] »patrzeć ... nie widzieć (2), nie uznawać« (3): Pátrząc Pátrząycie/ á przedfię niewidzcie. *KrowObr* 203; widząc pátrząycie á nie vznawaycie. *BibRadz Is* 6/9, I 53c *marg.*

Frazy: »[co komu] z oczu patrzało« = *ktoś był taki* (1): Kaim záfię iz łotrem wyełkim á nierzádny cżłowyekyem był/ s cnoty fie zbeftwiwfły nic mu dobrego z oczu nye pátrzáło. *GliczKsiąż* E2.

[»[komu] śmierć z oczu patrzała« = *ktoś był bliski śmierci*: Trzeba było nam inakszego sejmu, panowie bracia mili, anizlibył, zwłaszcza gdyście widzieli, że panu leżącemu śmierć z oczu patrzała *PismaPolit* 161.]

Zwroty: »z daleka patrzeć« (1): raczył ná nię [*na drogę*] wybráne fwe wprowadzić/ z niebá iá fám obwołać/ y zálecić. Aby iuz nie z dáleká ná nię dżiatki iego pátrzáły/ ále áby nią práwie do niego przychodziły. *CzechRzm* 173v.

»z gory [= z *pewnego dystansu*] patrzeć« (1): A ktoby z gory pátrzał ieft fie náśmiać czemu/ Temu fwiátu márnemu błaznowi práwemu. *RejWiz* 104.

»prostym okiem patrzeć« (1): Y tego á nie innego przodkowie náfzy ftrzegąc/ ná Práwo w Polśce proftym okiem/ iáko ná Morzu żeglarze áby niezblądziłi ná woz niebieski/ ktory zową *Polum Arcticum*, pátrzáli *OrzRzm* Ev.

»przeko patrzeć« = *być niezyczliwym* (1): Transversa tueri, Przeko/ zezem álbo przes rámoná pátrzać. *Mqcz* 488d.

»przez ramiona patrzeć« (1): *Mqcz* 488d *cf* »przeko patrzeć«.

»zezem patrzeć« (1): *Mqcz* 488d *cf* »przeko patrzeć«.

»patrzeć w zwierciadło« (1): A wierz mi iż tá cnotá/ káždemu przyflufzy/ A iście pyękny klenot/ kto fie wftydem rułzy. Bo by pátrzał wżeteczny/ zá łobą w zwierciadło/ Wieręby mu figlikow/ wczoráyfzych przełiádło. *RejZwierz* 130v.

»[w kogo] by w zwierciadło patrzeć« = *bardzo kochać* (1): A gdy to dziecko Lat dołło Tu me wżyfłtko zle vrołło. Bo weń ocziec by wzuierciadło Patrzał boday mu przełzyadło. *RejKup* d7.

a) *W antropomorfizowanym opisie gry w szachy* (1) : Krol biały pátrzał ná łwego łámpierzá Przez draba/ y przez czarnego Rycerzá. *KochSz* Cv.

b) *Być zwróconym w jakimś kierunku; być położonym w pobliżu czegoś* (4) : *Leop Ez* 43/4; Azia gdzie pátrza ná Afrykę/ thám iełt Arabia *BielKron* 263v; ná pułnocy od miáłtá gory wdzięczne á mierne/ ná kthorych ogrody y winnice/ tám dobre winá/ bo gory winne pátrzáią ná południe. *BielKron* 283.

patrzeć ku czemu (1): wywiodł mię drogą z brony która pátrzáłá ku drodze od wíchodu flońcá *Leop Ez* 42/15.

c) *Zwracać się do kogoś, myśleć o kimś z nadzieją* (1) : Ná cię [syna Jana Tarnowskiego] wżyfłcy w téy łpólnéy przygodzie pátrzamy/ Y tę vńość o tobie niewátpliwá mamy: Ze nie będziefz chćiał wydáć oycá ták zacnégo *KochTarn* 75.

d) *Myśleć o Bogu lub świętych; pokładać nadzieję, ufność w Bogu* (8) : Boiącego fie Bogá błogoláwioná iełt dułfá iego. A ná kogoż pátrza? á kto iełt moc iego? *Leop Eccli* 34/18; Ná thę rękę Bożá pátrzáli záfłze y patrzą wierni/ w ktorey wżyfłtko to było co się okazałó *GrzegŚm* 45.

patrzeć w co (3): Iużćiby z nádzyeią fwą nigdzyey práwie nie tkwiáł/ iednoby wżyfłtko pátrzał w Máiełtat iego. *RejPos* 230v. Cf »w niebo patrzeć«.

patrzeć za kim (1): W ćieniu twych łkrzydeł/ prózen wżzech trudności [...]. Zá tobą wżędzy pátrza dułfá moiá *KochPs* 90.

Fraza. »oczy patrzą (a. mogą patrzeć)« (2): Tákżeć oczy náłzé obćiążoné łzami Ná páná pátrzáią: owa łye nád námi Smiłowáć/ iáko pán miłósierny/ raczy *KochPs* 188; *SkarŻyw* 4.

Zwroty: »w niebo patrzeć« (2): Omięniałem iuż práwie/ ráunku wołáiąc/ Stráćilem oczy w niebo pátrzáiąc. *KochPs* 99; *SkarŻyw* 4.

»wiarą patrzeć« (1): [zmarli *zbawieni mówią*:] Iuż Páná widzimy w łwietnym máiełtaćie/ Ná ktorego tylko tu wiárą pátrzaćie. *WisznTr* 34.

α. *O Bogu i istotach nadprzyrodzonych* (18) : *Leop 2.Mach* 12/22; Abowiem on [Bóg] patrza ná kończyny źiemie/ á wżyfłtko co iełt pod niebem widzi. *BibRadz Iob* 28/24, *Hab* 1/13, *1.Petr* 1/12; *CzechRozm* 41; *ArtKanc* I3, T19.

patrzeć w co (1): iedno tylko [Aniółowie] pátrzáli w łwięte oblicze iego/ ktorego fie nigdy nápátrzyć nie mogą *RejPos* 20.

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): Iełłic Chriłtus pátrzał kiedy Szátan łpadał; tedyć był ná on czás/ gdy łzátan z niebá łpadał *WujNT* 237.

Zwroty: »patrzeć [jakim(i)] okiem (oczyma)« [w tym: *srogimi* (2), *litościwym* (1), *miłosiernym* (1)] [szyk *zmienny*] (4): *KrowObr* 1v; Pátrza Pan ná dobre okiem miłósiernym/ [...] Pátrza y ná grzełzné oczymá łrogiémi *KochPs* 47, 97.

»rad patrzeć« = *coś się komuś podoba* (1): ma go [ojciec syna] ták wyprawić á nágotować/ yákoby dobrze przyyęty był/ [...] w rzeczách tych zwłałczá potrzebnych ná ktoreby y Bog rad pátrzał/ y íam ínich myedzy ludzmi oczu íwych íoby nye zátykał. *GliczKsiqż* E8.

W przen (4) :

Fraza: »oczy patrzą (a. patrzeć mogą)« = *oculi in a. super [aliquem]* *Vulg* (4): *LubPs* I; Oczy Pána Bogá pátrzáíá ná thego ktory íie go boi *Leop Eccli* 34/19, *Eccli* 34/15; *GórńDworz* Mm6.

β. *Jako sygnał odsyłaczowy wskazuje na dzieło lub jego część, na miejsce w tekście, hasło w rejestrze* [w tym: *imp* (16), *inf* (+ *trzeba*) (7)] (23) : *SIMON* Piotr, *pátrzay* Piotr. *WujNT* Bbbbbbb4; *O OLKVSZV* *Pátrzać* tytuło *KRVSZCE SarnStat* 969, *6, 969.

patrzaj (patrzeć) czego [= gdzie] (2): *BibRadz* I 11b *marg*; *Pátrzać* tego Státutu. *vide et correcturam iuris. SarnStat* 627.

patrzaj u kogo [= w czym tekście] (2): A íeílibyś íeízcze tey ízczyrey prawdze nie dufał/ tedy *pátrzay* v *Dawidá*/ tám máło nie w káżdym *Píalmie* naydzyefz *íwíadectwo* o możności *Boítwá* tego to *Duchá* s. *RejPos* 150v. *Cf patrzaj u kogo w czym*.

patrzaj u kogo [= w czym tekście] w czym (1): *Pátrzay* v *Bezy* w *Bibliey CzechRozm* 25 *marg*.

patrzaj (patrzeć) o czym (9): *SZLVBEM WIAZANIE*, O tym *pátrzay* wysíżéy *SarnStat* 158, 151, 223, 236. *Cf patrzaj o czym w czym*.

patrzaj o czym w czym (5): O thym słowie *Efá* *pátrzay* w.3. *Mo.5.v.11. BibRadz* I 138c *marg*, I 21a *marg*, 328c *marg*, 386a *marg*; O tych mowách *pátrzay* w *Wieży Babel* [tytuł rozdziału]. *GrzegRóżn* F3.

patrzaj (patrzeć) w czym (11): *BibRadz* I 5c *marg*, 38e *marg*, 251b *marg*; (nagł) *MIEDZA*, *POMIAR*, *ROZDZIAŁ*. (–) *Pátrzać* w íwych rozdzíeléch. *Tit. Podkomorzy SarnStat* 677, 636. *Cf patrzaj u kogo w czym; o czym w czym*.

Ze zdaniem dopełnieniowym [zaimek pytajny] (2): Wołanie ich íákowe było *pátrzay* we wtorych *Klíę. Krole. Káp. 18. BibRadz* I 251b *marg*, *WujNT* 664.

W charakterystycznych połączeniach: patrzaj (patrzeć) statutu (2), *wiersza; patrzaj (patrzeć) w Biblijej, w Kapitulum* (3), *w Księdze* (2), *tytuło* (4).

Frazy: »patrzaj niżej« (1): O vrzędzie *Zydowłkim* *pátrzay* niżej *SarnStat* 236.

»patrzaj (patrzeć) wysszej (wyższej)« (7): O tym *pátrzay* wyżízey w. 28. *Káp. BibRadz* I 21a *marg*, I 5c *marg*, 38c *marg*; *WujNT* 664; (nagł) *CRIMEN LAESAE M. REGIA* (–) *Pátrzać* trzebá wysíżéy, *List* 21. *SarnStat* 151, 158, 223.

a. *Czytać; przen* [w co] (1) : Y poítáwił to widome niebo/ íákó íklep wyíoki/ y roścíágnął íe íákó tablice ábo kxięgi áby wnie przyízły człęk *pátrzał*/ á moc y piękność *Boíká* nánich wyczytał *SkarŻyw* 258.

b. *Zajmować się obserwacją w celu badawczym lub w celu przepowiadania przyszłości, wrózenia* (1) : *Zwrot*: »w niebo patrzeć« (1): *Ieden gwiazdarz* w niebo *pátrzał* By przyízłe rzeczy powiedział *BierEz* L.

c. *Być, przebywać z kimś, obcować bezpośrednio* (10) : *Panie Boże bądź pochalon* [!] *namíleyízy* bracie *Iż* cie tak częłto náwiedzam [!] a *iż* *patrzam* na cie *RejJóz* P7.

patrzeć na kogo, ze zdaniem przydawkowym orzekającym (1): Bo iáko fie nie ma w tey ípołeczności tá ípołeczna miłość á tá ípołeczna nádzieía vmnożyć pátrzáiąc ná miłe dziatki swoie/ gdy w młodości íwey gráią przed oczymá ich *RejPos* 42v.

patrzeć na kogo, ze zdaniem luźno nawiązanym pełniącym funkcję przydawkowego orzekającego (1): A tak zaíż to nie rołkośz [...] Pátrzać íobie ná ony íwoie wdzyęczne dzyatki/ A ony przed oczymá ítoią iáko kwiatki. *RejWiz* 58v.

Zwrot: »[na kogo] patrzeć nie chcieć« = *nie znosić czyjejs obecności, czyjegoś istnienia (1)*: Bo ie bárzo kłóła w oczy oná prawdá iego/ że nań nigdy pátrzać nie chcieli/ á ówšem zázwdy gdzye mogli íżukáli przyczyny ná ítrácenie á ná zginienie iego. *RejPos* 209.

α. *Widzieć, oglądać Boga, świętych po śmierci, tj. osiągnąć zbawienie (6)* : *KochPs* 205; A kto íię kácerítwem pomazał/ uíłýży: Porwi niezbożniká/ áby nie pátrzał ná chwałę Bożą. *SkarŻyw* 121; *ReszList* 179; Y otárł íeý łzy [*Chrystus Marii*] z oczu/ áby ich nie znála/ A nań ná íwá poćiechę ná wieki pátrzáła. *SiebRozmyśl* B.

patrzeć w co (2): By z íobą raczył dáć/ [...] w niebieśiech przebywáć. Chwałę niepoípolicie z Anioły ípiewáiąć/ w iego sławne lice póspołu pátrzáiąc *ArtKanc* F4v. *Cf Zwrot*.

W charakterystycznych połączeniach: patrzeć na bóstwo Pana swego, na chwałę Bożą, w lice [Boże], na oblicze Boże.

Zwrot: »patrzeć [w co] jako we zwierciadło« (1): Abowiem iuż íe tám wypeínią ony oczekawáia ich/ [...] iuż íedno bedá pátrzać iáko we zwierciadło w ono niewidome przed tym nigdy Boítwo Pána íwego *RejAp* 185v.

d. *Być świadkiem jakichś wydarzeń, jakiejs sytuacji (38)* : *HistJóz* D4; *RejPs* 130; Íż to íą błogóíławione oczy co ná to pátrzą/ ná co wy pátrzacie. *RejPos* 208v, 208v; *WujJud* b3v; która [*matka*] íednego y tegośz dnia pátrzáła ná śmierć íiedmi íynow swoich *BudBib* 2.*Mach* 7/20; *CzechRozm* 188; *SkarŻyw* 372; *StryjKron* 652; *ReszList* 153; *ZawJeft* 30; Niedopuśczaycie íe tego/ ábyście ná tę nędzę/ ná to vtrápienie bráćieý wáíżeý/ iákoby ná iáką grádobicz íásiedzką/ próznuiąc/ pátrzać mieli. *OrzJan* 32; *SiebRozmyśl* H2v, H3v; *GosłCast* 55.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikiem: na to (2); gdy, kiedy (3), zaimek względny (2), jako ‘że’ (1)] (6): íamcí ná to pátrzał/ Kiedy owcy pies chleb dawał. *BierEz* M2v; *RejPs* 56; *Mącz* 494b; *GórnDworz* P4; iáko rzecz przyjemna Pátrzać/ gđzie miłość pánuie wzáiemna *KochPs* 196; *GórnRozm* F3v.

Frazy: »jakoby(ś) na to patrzył(a)« = *jestem pewien (pewna) (2)*: Videre videor íam illum diem cum hinc egens profugi et aliquo militatum, Bo yákobych ná to pátrzáła gdy zádłużywíży íe/ wymknie íe ż tąd [!] ná żołnierską służbę. *Mącz* 494b; ále y to maíz tak pewną/ iákobyś íam ná to pátrzał *KochWr* 40.

»jakoby na to patrzył (patrzali)« [*o bardzo plastycznym opisie*] (2): *Mącz* 103c; íż vmieią to co widzieli/ ábo íłyżeli/ ábo íe im íámym przydáło kiedy/ tak foremnie to przełóżyć/ że z ich íłow zda íe tym co íłucháią/ iákoby íámi teraz ná to pátrzáli *GórnDworz* N8.

»wszyscy (ludzie) patrzali; wiele ludzi patrzyło« [szyk zmienny] (2; 1): Trąfiło się w temże mieście/ [...] że Sláchćicá [...] Sláchćic zábił/ w południe/ ná rynku/ ná co wiele ludzi pátrzało [*multis inspectantibus*] *ModrzBaz* 31; *SkarŻyw* 107, 118.

Zwroty: »jaśnie patrzeć« (1): IZeználiby to wŹyŹyŹy/ ktorzy z nim bywáli/ IŹ iáinnie ná poŹtępki/ one iego pátrzáli. *RejZwierz* 80.

»patrzeć oczyma (swymi a. własnymi)« [szyk zmienny] (6): PátrzáliŹcie oczymá Źwemi [*Viderunt oculi vestri*] ná te wŹŹyŹtkie rzeczy ktorem czynił w Egiptcie *Leop Ios* 24/7; *BibRadz Deut* 28/32; ná com łam włánnymi oczymá pátrzał *StryjKron* 777; *CzechEp* 141; *OrzJan* 135; GdyŹ wiedząc niewinného/ niezáŹłuzóného/ [...] IŹechmy go Źwiádectwem Źwym nie rátowáły/ A ledwiechmy oczymá ná to niepátrzáły. *GosłCast* 70.

»oczywiście patrzeć« = *na własne oczy widzieć* (1): Energia, Okazałość/ Yawność/ tak słowy rzeczy wyrázenie/ yákoby ná to ocziwiście pátrzał. *Mqcz* 103c.

»sam patrzeć« (4): *GórńDworz* N8; A táć wŹdy HiŹtoria cołmy iá tu mieli/ Táć iáko mi to pewni ludzie powiedzieli/ IeŹt prawdziwa bo łámi ci ná to pátrzáli/ Ktorzy w Lándzie mieŹcie tym Niemieckim bywáli. *HistLan* F5; *StryjKron* 777; *GórńRozm* F3v.

W przeni (1) :

Fraza: »patrzyły oczy [czyje]« (1): Niechay Pan Bog twoy tyle Źtokróć rozmnaŹa lud twoy iáko łá teraz/ áby ná to pátrzáły oczy Krolá páná moiego [*et oculi domini mei regis videant*] *BibRadz 2.Reg* 24/3.

Przeni (2) : ábo oni oycowie Źwięci/ ktorzy tylko w duchu á w Źercoch Źwoich pátrzáli ná Źwięthe Bołtwo twoie/ á ná przyŹcie twoie. *RejPos* 209; A gdyŹ cie iuŹ niemáła część Źwiátá poznáła/ Ołobę twá y Źpráwy ná ktore pátrzáła. Ia teŹ widząc potrzebę czáfu dziŹieyŹzego/ PrzyŹedłem s tym orŹzakiem ludu ŹpiŹanego. *PapriPan* A4v.

e. *DoŹwiadczáć, przeŹywać* (2) : ále wpádła mi ná myłł Źmiertelność moiá/ iŹ teraz pátrzam ná the okruŹnńá moc y bogáctwo Źwoie/ á po máłey chwili w proch Źie nikczemny obroćić mułŹą. *RejZwierc* 170.

W przeni (1) :

Fraza: »oczy patrzą« (1): iŹ cie wezmę do grobu oicow twoich/ áby oczy twoie nie pátrzáły ná Źáłość Źwoię. *RejPos* 50v.

3. *MyŹleć o czymŹ, zastanawiać się, rozpatrywać, przyjmować do wiadomości* (63) : Chybáby głębiey w rzecz tę X.K. pátrzał. IákoŹ zda mi Źię pátrza/ gdy *ex infinitiuo, imperfectum* czyni. *CzechEp* 67.

patrzeć czego (8): *BierEz* H3; *RejWiz* 49v; vcŹynięli to/ tedy moy koniec niedobry będzie/ bo zginę hániebńá Źmierćią/ á táć cokolwiek czynię/ mam pátrzáć dokonánie *HistRzym* 58v, 60; *RejPos* 133v; *RejZwierc* 214v; *RejZwiercTrzec* Aaa2v; A iellí będŹiełŹ Źercá moiego pátrzáła/ Zá tę trochę/ pewienem/ nie będŹiełŹ łáiała. *PudłFr* 60.

patrzeć na kogo, na co (31): *OpecŻyw* 139v, 141, 191; *BielŻyw* 66; *RejWiz* 96v; *OrzList* i; *SarnUzn* B6; *RejAp* 128; Ale by człowiek pátrzał ná Źwe dokonánie/ tho ieŹt ná Źmierć/ [...] tedyby Źie oddalił odewłŹzego vcŹzynku złego. *HistRzym* 60v; *RejPos* 30 [2 r.], 43v, 131, 207v; *BiałKat* 288v; *GrzegŚm* 45; A iellí ná Figury y Proroctwá łtárego Zakonu pátrzáć będŹiemy/ tedy naprzod MáłáchiałŹ o

they Swiátości iáinnie prorokował *KuczbaKat* 190, 10, 85, 135, 225, 270, 305; *CzechRozm* 183v, 245; *CzechEp* 146; *KochPieś* 2; Zyy trzytiletni wiek/ pátrzáiąc ná té Nietrwále prędkie ludzkie odmienności. *ZawJeft* 3; *KochFrag* 19; *WujNT* 21, 641 *marg.*

patrzeć w co (5): Othóz iefli pilnie w ty táiemnice Kościoła Chryśtuśowego pátrzałz/ y ná nie pámietałz: tedy fye z pílmá zakonu ítarého náuczyłz: iż [...] *BiałKat* 278v; *Oczko* 7; *KochTr* 24; *CzechEp* 67, 203.

patrzeć czego ze zdaniem przydawkowym orzekającym (1): *RejZwiercTrzec* Aaa2v *cf* *Przysłowie*.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym: *zaimek pytajny* (6), *iz*, *że* (4), *jesliże* 'czy' (1)] (11): *KrowObr* 241; Pátrzay Izráelu zem ia ieft Bog Ociec/ á okrom mnie Oycá nie máłz inego Oycá. *SarnUzn* D4v, D3v, D4 [2 r.]; *SienLek* 24v; *RejAp* 39v; *RejPos* 43v, 126; Napiérwéy pátrzay iesliże ieft ípadku wody z Rzéki do Stáwu/ łokieć álbo trochę mniéy *Strum* I4v; Liczcie Biłkupy/ od fámega Piotrá/ ná ítolicy iego: á pátrzaycie/ w onym rzędzie ktory zákim idzie. *WujNT* 68.

Przysłowie: W koźdey rzeczy końcá pátrzay. *BierEz* H3; *RejWiz* 49v; *HistRzym* 60; *RejZwierc* 214v; COkolwiek czyniłz rozmyłay fie zówždy/ A końcá pátrzay/ ná czo ma przyść káždy. *RejZwiercTrzec* Aaa2v. [Ogólem 5 r.]

Fraza: »patrzaj sobie« = *osądź sam* (1): Lecż wierę ci Swidwowie/ ítoią zá Dębinę/ Acż ich wiele przypadkow/ ták milcząc ominę. Byś nie rzekł pochlebuiefz/ iuż tám pátrzay íobie/ Wízák znác ludzi po lierści/ znác y po oíobie. *RejZwierc* 58v.

Zwroty: »patrzeć z daleka« (1): A ia pátrzáiąc z dáleká/ Ná íczęście złégo człowieká: Im dáléy/ tymém pewnieyfzy/ Ze ieft żywot poślednieyfzy. *KochFrag* 19.

»głęboko (głębiej) patrzeć« (2): Wízáków iz Philozophowie/ którzy we wíżytko głęboko pátrzáć chćieli/ przyczyn á początków rzeczy mácáiąc/ y tę naleść chćieli/ iefli wody nie ze dżdżów/ álbo iefli z inąd powítawáią. *Oczko* 7; *CzechEp* 67.

»nisko [= w sposób przyziemny, pospolity] patrzeć« (1): Powtóre vczyimy [...] tu w Bożym íiole/ ábyfmy ták nísko ná położóny nam chléb nie pátrzáli/ [...] ále mamy wiárę y vmyśł náłz podnośić *BiałKat* 288v.

»patrzeć pilnie« [*szyk zmienny*] (2): Pátrzayże thu pilnie/ á íłufźnie fie włęknać y obaczyc możefz *RejPos* 195v; *BiałKat* 278v.

»rad patrzeć« = *być przychylnym* (1): Radbych był (powiáda) Ná zgodę wálżę pátrzał *KochOdpr* C2v.

»przez spary, przez palce patrzeć« = *udawać, że się czegoś nie widzi, pobłażać, tolerować* (3:1): Bo gdy fie złe pocżyna/ przez páłce pátrzamy/ Aż niewolá przypádnie/ toż więc nárzekamy. *RejZwierc* 39v; *CzechRozm* 183v, 245; Co po tych íkárgach próżnych? iefli ná wyftępy Przez ípáry/ iáko mówią/ pátrza vrząd tēpy. *KochPieś* 2.

»patrzeć przez spary« = *baczenie przyglądać się i wyciągać wnioski* (1): [*Siemion i Michał*] Murem mocnym y mieczem byli ná Tátáry/ Ze do Polłki do Litwy pátrzáli przez ípáry. Zwłáłżczá gdy Krol Kázimierz w Prufiech zábáwiony Był *KołakCath* A4.

»z drugiej strony patrzeć« (1): Lecż gdy z drugiey ítrony w to co o Bogu y fynu iego X.K. przydáie [*errata dodaje*: pátrzamy]/ temu iuż nie wierzymy *CzechEp* 203.

»na wszytki strony patrzeć« = *wszystko przemyśliwać, rozważać* (1): Gdy kto pocźnie nieco działać/
Ma ná wízytki łtrony pátrzać *BierEz* L3v.

W przen (7) :

Fraza: »oczy patrzały« (2): Iż nie tho łą błogofławione oczy co tylko pátrzały ná ono
człowieczeństwo iego/ á nie dopátrzyły łie łwiętego Bołtwá iego *RejPos* 207v, 207v.

Zwroty: »cielesnemi oczyma patrzeć« = *kierować się rozumem w oparciu o doświadczenie zmysłowe*
(1): A to iełt wielki dziw w tych co ná tho [*sprawiedliwość sądów Pańskich*] cielesnemi oczymá pátrzaia
RejAp 128.

»rozokiemi oczyma patrzeć« = *być niechętnym* (1): A ná nie [prawdę] rozokyemi oczymá pátrzaia
RejWiz 96v.

»patrzeć oczyma serca« (1): Acz go [*Pana*] nie ogládałz oczymá cielesnemi/ ále pátrza nań oczymá
łercá twoiego/ iż on ząwždy s tobą iełt *RejPos* 43v.

»jako oczyma swemi patrzeć« (1): ábyłcie to oczymá dułz łwoich á w myłłach łwoich wważyli/ á
tám ná mie [*Chrystusa*] iáko oczymá łwemi pátrzałi: á mnie dołbrodzieia łwego [...] nie ząpomináli.
RejPos 131.

»nie swymi oczyma patrzeć« = *źle zrozumieć* (1): Tedy ia/ to tylko ná to mowię: iż znáć że I.M.X.K.
nie łwymi tám oczymá pátrzał: gdyż mi to przyczyta zą wyłtępek/ co ia tám borzę/ [...] nierzkąć
żebych ia [tj. tę rzecz] twierdzić miał. *CzechEp* 221.

4. *Zwracać szczególną uwagę, mieć na względzie, kierować się czymś; uważać za ważne, wyróżniać;*
videre PolAnt, Modrz, Vulg; respicere Vulg; aspicere PolAnt (811) :

patrzeć kogo, czego (29): Wy też rozumu pátrzaicie/ A źwierchniey łkory niedbaycie. *BierEz*
E4v, E4v, N4; *PatKaz III* 109; *GliczKsiąż* O5; *RejWiz* A2, 57v, 78v; *RejZwierz* 119v; w poimaniu
żon nicze^{go} niepátrzałi iedno łwych požądliwości. *BibRadz* I 4a marg; *RejPos* 150v, [203]v, 244v;
RejZwierc 12; KOniecznie wiele ná tem Rzeczypółpolitey/ áby męłtwá/ á zacnych vczyńkow pátrzano
przy rozdawaniu vrzędow. *ModrzBaz* 39, 30v; *KochDz* 106; *PudłFr* 25. Cf *patrzeć czego na kim; czego*
w kim; czego ze zdaniem przydawkowym orzekającym; Ze zdaniem dopełnieniowym; »patrzeć czasu«.

patrzeć czego na kim, na czym (2): Tey cnoty [tj. nabożeństwa] kthora yełt myędzy inłłfemi cnotámi
nawyłłłá y napotrzebnyeyłłá/ naprzod pátrzać ná byáley głowie *GliczKsiąż* P6v; *RejWiz* 77.

patrzeć czego w kim (1): Wielz że Bog nie ma ciála/ ále iełt duch práwy/ A też więcey duchowney
w káżdym pátrza łprawy. *RejWiz* 52.

patrzeć na kogo, na co (45): Ná łwe łły koždy pátrza/ A co moželz znieś to działay *BierEz*
O2, N4v, O3v; *OpecŻyw* 75; *LibLeg* 11/90v, 152; *KrowObr* C2; *RejWiz* 51, 80v; Dárow od łudzi
nie práwych/ nie pochwała nawyłłłý/ áni pátrza ná ofiáry złołliwych *Leop Eccli* 34/23, *Eccli* 28/20;
KochZg A4v; y ták iełt iełłi będziemy pátrzać thylko ná łame gołe łłowá/ á nie ná onę rzecz ná ktorą
łie ty łłowá iego łciągaia *RejAp* 128v; *GórnDworz* li3; *RejPos* 244v, 245v; *GrzegŚm* 54; *KuczbKat* 255;
CzechRozm 63 [2 r.], 83v, 100v, 228, 228v; *KochPs* 213; Nie trzebá tedy ná źwierchnia połstawkę/y
zmyłłone tytuły pátrzać/ ále w rzecz w łámę pilnie wgládać *NiemObr* 152; Zacnoś w miłłości zánic/
fráłłká obyczáie/ Ná tego tám naráćzey pátrzaia/ kto dáie. *KochFr* 18; *WisznTr* 2; *GórnRozm* C2,
K4; *ActReg* 108; Iednáć nietylko pátrza ná moie krewkości/ Lecz y miłóśierdzie łwé chćiey mieć ná

baczeniu *KochFrag* 54; *WujNT* Mar 12/14; *CiekPotr* 38; *CzahTr* H4v; *SzarchRyt* C3. Cf Ze zdaniem dopełnieniowym; »patrzeć jako na cel«, »patrzeć na czas«.

patrzeć czego ze zdaniem przydawkowym orzekającym (1): A tak chęzli ty Pośle/ o Exekucyey mówić/ pátzayże kónćá iéy/ ku czemu fyé wzyftká fkláda. *OrzQuin* Fv.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikamt na to (6), tego (2); zaimek pytajne (8), że (3), (a)by (2), jeśli(że) 'czy' (2), zaimek względny (1)] (16): Przyaściele tego pátzaią/ Iáką wolą k łobie máią. *BierEz* C2, E4v, Nv; *BielŻyw* 89; *MurzNT* 61; *RejWiz* 57v; *RejZwierz* 83v; fwoim poddánym/ nie pátzaiąc ná to/ iefli fłufznie/ ábo niefłufznie/ ich włafne máiętności biorą *Górndworz* Ee5v; Pátzác ná to máią: że ciáło Chryftufowé rózné od ciálá náfzégó *BiałKat* 328v; kiedy małz Staw álbo Sadržawki budować [...]. Pátzay aby w ónym mieyfcu ná dnie nie była Opoká *Strum* Ov, M2; *BiałKaz* D3; *CzechRozm* 217, 230v; *Górnrzm* K4; Dzięki dawamci Pánie/ iáko moge zá to/ A ty odpusć wyftępkí: pátzaiąc/ nie ná to/ Ze ia ftrapiony profzē/ lecz żeś Oćiec/ moiey Dufze *GrabowSet* S4.

Zwroty: »patrzeć [na co] jako na cel« (1): iż gdzie pan [...] nie fpofobi tak vmyftu fwego/ żeby wzytek ná cnotę/ iáko ná czel pátzál/ tedy trudno będzie miał/ vmieć być/ wielkiego ferczá *Górndworz* Ii5.

»patrzeć czasu(-ow), na czas(y)« [szyk zmienny] (5:2): *BierEz* I2, Lv [2 r.]; *Górndworz* Cc4v; Człowiek mądry milczy áfz čás słuźny vpátrzy/ á fczębietliwy głupiec nie pátzra czáfu [transgredietur tempus]. *BudBib Eccli* 20/7[8]; *BielSjem* 32; Siá obaczyć trzebá/ patrzác ná przefzłē/ ná teráznieyfe y ná przyfzłē czáfy temu/ kto práwá ftánowić [...] ma. *Górnrzm* L2.

»ostrze patrzeć« = *zwracać szczególną uwagę* (1): Toć ia te rzeczy [...] rozumiem być przyzwoithe práwemu krolewi/ [...] nie to/ żeby ná thák wiele drobiozgu/ oftrze pátzál/ á nie walczył *Górndworz* Ii3.

»pilno patrzeć« (2): Około tatowych [!] tedy fię czwiczēń obierać mamy/ ktore dobre zdrowie zachowywaią/ y mocniejszy członki czynią: w ktorey mierze każdy ma przyrodzoney difpoſycyey [...] pilno patrzác. *KwiatKsięż* N4; *BielSjem* 32.

Szereg: »patrzeć i pamiętać« (1): Dla tegom fię tedy/ tu w tym piłaniu/ ná żadne ludzi tego fwiátá nie ogládał/ iednom tylko ná lámego páná Bogá/ y iego fwięte fłowo pátzál/ y pámiętał. *KrowObr* C2.

W przeni (3) : abyś nigdy znákw nie czekał fwiętego gniewu iego/ ále záwždy pátzay ná znáki á ná záchmuránie w ferczu fwoim *RejPos* 245v, [203]v marg; Spráwiedliwy Pan/ miłue fpráwiedliwości: á ná to co iefł fczýrego y proftégó pátzra twarzą fwą. *CzechRozm* 217.

Przeni (3) :

patrzeć czego (1): Gdyż iefł fłepa fortuná á nie pátzra thego/ Opuściwfy godnego nátká niczemnego. *RejWiz* 97.

patrzeć na kogo, na co (2): Miłofierdzie bowiem y gniew/ rychło przychodzą od niego: á ná grzeſńniki gniew iego pátzra. *Leop Eccli* 5/7; wzytki dni twoie [człowiecze]/ Pátzály ná fłowá y rzeczenia moie [Boga] *GrabowSet* D2.

a. *Brac z kogoś wzór, naśladować [na kogo, na co] (4)* : mamy żyć na świecie iakoby niektóry mąż dobry miałby nań wybran być, abyśmy patrzaiąc nań zawsze tak żywi byli, a wszitko iakoby on widział tak czynili. *BielŻyw* 102; *RejKup* Iv.

Zwrot: »jako w żywe wierciadło patrzeć« (1): Anawięcey inać dołtąpić tego będą moc/ yeśliże nietak na świat ołobę/ jako na ynnie doświadczonego człowieka obyczaje iako w żywe wierciadło patrzeć będą. *KwiatKsiąż* B4.

Przen (1) : Kto tedy prołtą drogę żywota pobożnego łobie obiera/ nie na ziemię ma pátrzać ale na Niebo: To ieft nie [!] człowiek ma naśladować ale Bogá *KołakSzczęśl* Cv.

b. *Użycia w imp, skierowane do odbiorcy (partnera dialogu, słuchacza, głównie zaś do czytelnika), stanowią sygnał skierujący jego uwagę i podkreślający ważność przekazywanych treści lub pełnią funkcję nawiązania kontaktu z odbiorcą; często z dodatkowymi elementami znaczeniowymi: 'pomyśl', 'zastanów się', 'wiedz'; vide(te) PolAnt, Modrz; aspiciate PolAnt [w tym: z rzeczownikiem w V (29); patrzaj (697), patrzajcie (21), patrzajmy (6); z part -ż(e) (439)] (724)* : Ták wierę/ iáko prędko/ pátrzay [panny] fye porwały: Nie dármo prędko/ będą łpiéwać *KochEpitCat* 109.

patrzaj kogo, czego (84): Pátrzayże tego chłopá márníego łprołnego/ Tego łwiatá chytrego *RejWiz* 103v, 16v, 40, 53, 174v; *RejZwierz* 140; *BielKron* 357 marg; Pátrzayże tu zacności wielkiéy Kápláńłkiéy/ o Sákrámentarzu. *OrzQuin* L3; *RejAp* 191v; *RejPos* 47 [2 r.] [77]v, 102v, [108]v, 150v (15); *RejZwierc* 41v, 197v, 256; *StryjKron* 225 marg; *CzechEp* 185. Cf *patrzaj czego po czym; kogo, czego ze zdaniem przydawkowym orzekającym; kogo, czego ze zdaniem luźno nawiązanym; Ze zdaniem dopełnieniowym*.

patrzaj czego po czym (2): Pátrzay tego [że ziemia jest okrągła] po rzekach/ ktore z gor wychodzą/ Drugie ledwe we łtu mil/ toż do morzá wchodzą. *RejWiz* 145v; *RejPos* 115.

patrzaj z czego (2): Pátrzayże tu s tych łłow co tu powiedzieć Pan raczy/ iż ia znam łprawy twoie *RejAp* 18; *RejPos* 245v.

patrzaj co (1): páthrzay w Kriłtufie Pánie náłzym dwie náturze rozne [być może autor chciał napisać: obacz] *SarnUzn* E5.

patrzaj na kogo, na co (33): Pátrzayćie ná mężá tego: Ná zmierną połtawę iego *BierEz* P3; *OpecŻyw* 141v; *RejRozm* 403; *RejWiz* 173; *RejZwierz* 51, 70, 130v; *OrzRozm* F4v; *SarnUzn* E; *RejZwierc* 58v, 83v, 221 [2 r.]; *CzechRozm* 36v; Pátrzayże ná Cygánki y ná ich płtre płázcze *KlonWor* 6; *SzarzRyt* D2v. Cf *patrzaj na kogo, na co ze zdaniem przydawkowym orzekającym; na kogo, na co ze zdaniem luźno nawiązanym; Ze zdaniem dopełnieniowym*.

patrzaj w co (1): Pátrzayże w to co mowi *CzechRozm* 54v.

patrzaj o kim (1): Pátrzayże záłię o drugim/ gdy też potym z miłofierdzia łwoiego á zá málucźkami próśbami onego [...] człowieká onym łprołnym trądem záráżonego/ [...] vzdrowić á oczyścić onę łprołną iego niemoc raczył *RejPos* 46v.

patrzaj na czym (2): *RejWiz* 145v; Patrzayćie na tym łłowie/ wałza myłólc: rołdzielcie tę literę/ patrzaycie co za łlowo bęndzie: wałłda pewnie bęndzie. *JanNKarOrz* F3v.

patrzaj w czym [= *na podstawie czego*] (1): Bo pátrzay iefzczę w tey hiſtoriey/ iż nie tylko áby do fytoſci ony wierne náłładowce ſwoie ten Pan opátrować raczył/ ále iefzczę ktemu [...] zoſtáło tego wiele *RejPos* 82.

patrzaj kogo, czego (36), *na kogo, na co* (14), *po kim, po czym* (2) *ze zdaniem przydawkowym orzekającym* [w tym: *zaimek pytajny* (24) –*jak(o)* ‘*jak bardzo*’ (11), *jaki* ‘*jak wielki*’ (4) –, *iż, że* (15), *jako* ‘*że*’ (8), *jesli(ż(e))* ‘*czyż*’ (3), *gdy, kiedy* (2)] (52): *RejRozm* 401; Ale pátrzay po wſzytkich czyni ſie będą parác. *RejWiz* 106v, 31v, 56, 89v, 111, 153v, 154; *RejZwierz* 105; Abowiem pátrzay ná ty miełczány o ktorych tu Pan powiádać raczy/ iefli nie íą podobni ku Sodomie y ku Egíptowi. *RejAp* 93, 7, 69v, 93, 188; Pátrzayże thu záſię dziwnych ípraw Pána tego/ iż on o rownieyſze rzeczy dawał ſie długo czáfem proſić/ niſli miał okázáć dziw Boſtwá ſwoiego. *RejPos* 22lv, 22v, 23, 26, 115v [2 r.], 117 (20); Pátrzay iedno Złotniká/ iák ſobie vgadza *BielSat* Cv; *RejZwierc* 37v, 122, 132v, 140, 141 (10); Pátrzay teraz ná láły/ Iako prze żimné czáły Wſzyftkę íwą kralę drzewá vtraćíły *KochPieś* 41; *BielRozm* 16; *KochProp* 10; *WujNT* 398; Moy drogi: moy złoty: moje ſerce: [...] Przyiaćielu: Oyczeńku: Diedu: Pátrzayże ná wklony y ná owo z ſercá nie cáłego cáłowanie: kiedy ieden drugiego liſe iákoby niedźwiadek człowieká *KlonWor ded* **3; *ZbylPrzyg* A2; *SzarzRyt* D3v.

patrzaj kogo, czego (14), *na kogo* (2), *między kim* (7) *ze zdalużno nawiązanym pełniącym funkcję przydawkowego* [w tym: *bezpójnikowo* (12) – *zdanie niewspółrzędne z podrzędnym w antepozycji* (5) –, *a on* (4), *oto* (1)] (17): Pátrzay bráćie mego zdrayce/ Otoć záſię dáktýłow chce *BierEz* L4v; *RejRozm* 395; Bo pátrzay między nimi/ by y Anyoł z niebá/ Słápiwſzy prawdę mowił/ á komu nie trzebá Onego/ o czym mowił/ wnet znaydzye przyczynę *RejWiz* 174, 83v, 84v, 172; *OrzRozm* D4; pátrzayćie ná hárdégo wolnoſćią/ á ſwiétnégo ſwobodą ná ſwiećie Polaká: ízátę noſi Polak známienitą/ to ieſt/ równą z íwym Królem wolnoſć *OrzQuin* P4; *RejPos* 225, 244, 248, 284v, 323; Pátrzayże ná pieſzczóſzki pániey Fortuny/ á oni ſie vbiegáią kto ma pirwey w thanku poſkoczyć *RejZwierc* 23, [233]; Pátrzayże tu niewieſciey/ tey przewrotney zdrády/ Nápiſálá wnet liſty/ do czelnieyſzey rády. W liſcie było/ iſeby/ Nábotá pozwáli/ Przed rádę *HistHel* Dv; *KochPieś* 10.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z *zapowiednikami*: *tego* (3), *na to* (1); *zaimek pytajny* (265) – *jak(o)* ‘*jak bardzo*’ (58), *jaki* ‘*jak wielki*’ (52) –, *jako* ‘*że*’ (140), *iż(e), że* (111), *jesli(że), jeſſibiy, -li* ‘*czy*’ (39), *gdy* (1)] (556): *OpecŻyw* 9v, 36; *OpecŻywPrzedm* C4v; Pátrzayże co zá Sokoł ſiedzi w onym gniaźdzye *RejWiz* 11v; Bo pátrzay iż żwirzétá rozmyſłu nie máią/ A co źle á co dobrze máło o to dbáią. *RejWiz* 134; Pátrzay gdy też Zuzánná niechciałá do złego/ Choć íą dziwnie potwarce ciągnęli do tego. *RejWiz* 135v, 10v, 12v, 15v, 30, 49v (36); Pátrzayże W.M. iefli tu Bog ieſt w cechu tym/ w ktorym thák hániebna niezgodá ieſt. *OrzList* h4v, g4v; *RejFig* Aav, Bb7, Cc3; *RejZwierz* 4, 18, 18v, 41 [2 r.], 70 (9); Pátrzayże iákíe to bogáctwo Krolá Polſkiego ieſt. *OrzRozm* N2, A2v, E2, Kv, M2, N4 (9); Pátrzayćiełz tu/ iáko [...] proſtą drogą wykłádu Króleſtwá Polſkiego przyſzliſmy. *OrzQuin* 12, P3v; *SarnUzn* D5; Pátrzayże máłoli tych Egipcjánów rozſiało ſie po tym mizernym íwiecie *RejAp* 93; Pátrzaymyłz czemu tu napirwey krole kłiążétá hetmány á mocarze Anyoł wípomina/ á potym y ine tłuſzczę *RejAp* 163v, 2v, 4, 6v, 7, 8v (43); Pátrzayże dla kogo ſie to ſtáło/ á s ktorych ſie to przyczyn ſtáło. *RejPos* [105]v; Abowiem pátrzay iáko tho ieſt mocna rzecz v Pána tego/ wiárá ſercá íkruſzonego *RejPos* 23 5v, A4v, A5, 2 [2 r.], 3, 6v (318); Abowiem pátrzay moy miły bráćie/

iáko inter honeftum et vtile ieft wielka rozność *RejZwierc* 268, 2v [2 r.], 3v, 10v [2 r.], 16, 22 (88); *RejPosWstaw* [21³]v; Pátrzayże/ iż fię to fłowo tu niezgodzi/ ktorym oni przekładaia *BudBib* b4, c2; *CzechRozm* 26v, 36v, 75, 152, 156; *ModrzBaz* 143v; *SkarJedn* 9; *KochDryas* [A3]; Pátrzay naprzod/ iáko Iedenże tylko łpofob człowiekowi Ieft/ vrodzić fie: á zginąć/ ták wiele Drog ieft *KochOdpr* B2, B2; Ale co też o fłowie Bożym/ y infzy mowia pátrzaymy. *CzechEp* 131; *KochJez* A2v, A3v [2 r.]; *KochEpit* A2v; *KochFr* 77; *KlonŻal* C2v; *WerKaz* 294; *KochPieś* 15, 20; *PudłFr* 27, 41; *BielRozm* 8, 10; *Kochr* 35; *PapUp* E2; *WujNT* 491 marg; *WysKaz* 47; *JanNKarOrz* F3v; Pátrzayże iefli Fixel Zyd/ lichwiarz ofobny/ Tey gádzinie ftráfzliwey nie właśnie podobny? *KlonWor* 75, ded **3v [3 r.], 6 [2 r.], 58.

Ze zdaniem lužno nawiązanym pełniącym funkcję dopełnieniowego [w tym: bezspójnikowo (41) – zdanie niewspółrzędne z podrzędnym w antepozycji (29) –, alić (2), ano (2), oto, to(c) (3), a ono (1)] (49): Pátrzayże iedno po chwili Kto cię potka ten náchyli *RejRozpr* Ev; *DiarDop* 111; A pátrzay więc ná wioinę kiedy zyoła wfchodzą/ Wnet pokrzywy z łopianem napirwey wychodzą. *RejWiz* 78, 54v, 95v, 111, 118v, 123v (13); Pátrzaycie/ Przywiódł tu pan do nas mężá Hebreyczyká/ iżby fie z nas náfzydził *BibRadz* Gen 39/14, 1.Reg 6/9, *Eccle* 1/9; *GrzegRóżn* E4; Pátrzayże álic wneth druga plágá á póspolicie iefzcze gorfza nań przypádnie *RejAp* 135, 20; Pátrzayże áno fie zwieśiła nísko oná fwięta głowá iego *RejPos* [105]v, 16, 29, 46v, 57, [105]v [2 r.] (20); pátrzay gdy Doktor chorego leczy/ tho iuż obiemá dobrodzieyftwo pożyteczne *RejZwierc* 94v, 23, 64v, 103v, 147v, 150, 192v, 249.

W połączeniu intensyfikującym (9): Pátrzayże pátrzay nędzniku co fie to zá dziwy dzyeia *RejPos* 105v, 29, 158, 158v, 198v [2 r.], 275, [279]; *KochJez* A3v.

W charakterystycznym połączeniu: patrzaj tu [zwykle = na tym przykładzie] (63).

Frazy: »patrzaj po chwili« (4): *RejRozm* 395; *RejWiz* 15v, 83v; A który był dopiéro v nięý [fortuny] pod nogámi/ Pátrzayże go pochwili/ á ón gárdzi námi. *KochPieś* 10.

»patrzaj diable« [w funkcji wykrzyknienia] (1): Pátrzay dyable/ że fyę tu y gościom doftanie *KochPieś* 20.

»patrzaj(cie) z drugiej strony« (2): Patrzajcież WM z drugiej strony. Bracia też naszy, wiedząc też to, że sejmy ze wszytkich tych trzech stanów złożone od przodków swych przez ręce są wzięli, nie chcieliby też takowego sejmu za słuszny [...] rozumieć *DiarDop* 111; *WerKaz* 294.

»patrzaj(my) jedno« (4): *RejRozpr* Ev; Ale pátrzaymy iedno iefli to nabożeńftwo ieft álbo fie zgadza z wolą Páńfką *RejAp* 27; *BielSat* Cv; *BielRozm* 16.

»patrzaj każdy« (3): *RejPos* 281v; ABowiem páthrzay káždy iż czás żywotá náfzego włytek ieft iáko droga kthora nas wiedzie do celu á do krefu náfzego *RejZwierc* 137, 255v.

»patrzaj pilno (pilnie, napilniej), z pilnością« [szyk zmienny] (62:1): *RejWiz* 111, 133, 156; Pátrzayże pilno ktorego czáfu sftáło mu fie to ziawienie. *RejAp* 11, 4; Pátrzayże tu s pilnością co oto Pan twoy czynić raczy *RejPos* 325, 2, 57, 66v, 112, 115 (52); ABowiem pátrzay moy miły brácie napilniey ná thy ktorym tu Pan poruczył włodárftwo fwoie/ [...] iákie páfterftwo ich? *RejZwierc* 192, 232, 265; Tu pilnie pátrzay/ iáko powtore známienicie/ ácz bárzo krotkimi fłowy/ pokazał nam bárzo wielkie dobrodzyeyftwo Boże *RejPosWstaw* [21³]v; *CzechRozm* 26v; *PudłFr* 41.

Szeregi: »patrzaj a(1)bo czytaj« (2): A Bowiem pátrzay ábo czythay/ iáko żywot śwowolny [...]/ był ząwždy v Páná [...] w wielkim omierzeniu. *RejZwierc* 33; *WerKaz* 294.

»patrzaj a pomyśl (a. rozmyślaj) sobie« (3): Bo pátrzay á pomuñł łobie ná to pilno/ co to iełt zą rołkofz á co to iełt zą pociechą/ párać łie łłowem Pánłkim *RejPos* 167, [105]v [2 r.].

»patrzaj a przypatruj się« (2): Oto pátrzay á pilnie łie przypátruy nędzniku/ iż teź były Konciliá y zacni ludzycy w Dámáľzku y w Ieruzalem *RejPos* 283v, 157v.

»patrzaj a słuchaj« (2): Ale pátrzay á łłuchay iákie zwycięstwá ich *RejAp* 57; *RejPos* 326.

»patrzaj a uważ sobie« (1): Pátrzayże pilno á wważ tu łobie káždy krześcíanłki człowiecze/ tę figurę á to podobieñstwo/ iż teź thy pielgrzymuiełz *RejPos* 141.

»patrzaj a weźmi przed oczy« (1): Pátrzayże miły brácie á weźmi przed oczy łwe ty łrogołci ktore tám/ iáko łłyłzylz/ nád niewiernemi okázowác łie będą *RejPos* 6.

»patrzaj a wspomni sobie (a. rozpomni się)« (2): *RejPos* [105]v; Pátrzayże zálę á włpomni łobie onego mężá łwięthego Tobiałzá [...]/ co theź Pan z nim broić raczył *RejZwierc* 124v.

»patrzaj a się zadziwuj« (1): Pátrzayże pilno/ á tu łie zádziwuy/ dziwney łpráwy Pánłkiey/ iáko on nie zámiełzka ná włpomożenie wiernym łwoim *RejPos* 127.

W przen (1) :

Fraza: »patrzaj oczyma swemi« (1): Pátrzayże teraz oczymá łwemi/ wiele Pan nád tákiemi mieyłcy wypełnił dekretow łwoich *RejAp* 20.

5. *Chcieć coś uzyskać, coś uczynić, starać się, dbać; videre Vulg, Modrz; quaerere, respicere Vulg; curare Mącz* (142) :

patrzeć kogo, czego (38): Yelliby nye mogł bez żony wytrwác/ [...] dobrze vczynił że łie ożenił/ łepyeyci niželiby myał cudzych pátrzáć. *GliczKsiąż* P3v, P; *RejWiz* 57v; *Leop Ez* 21/21; *RejFig* Cc6v; *BibRadz* I 456b marg; *BielKron* 390; *Mącz* 508d; [*dobry król*] thák połthánowiony [*żywot powiedzie*]/ iákoby częłciá był w rozmyłłaniu rozumnym/ [...] częłciá w łpráwach/ á dzielnołci: y tyle oboigá s thych páthrzál/ ile thego ku dobremu/ á pocźciwemu poddánycy łwych będący potrzebá. *GórńDworz* Gg7; *BielSat* M4v; [*Panie*] Miłuią z łercá nie pátrzáią zdrády *KochFr* 9; Fortelu włzędy pátrzał Fiedur łwego *KochSz* Bv; *BielSjem* 35; *WujNT* 349; *CzahTr* D3v; *PudłDydo* A4; *SzarzRyt* A4. *Cf patrzeć czego gdzie; Ze zdaniem dopełnieniowym; Zwroty.*

patrzeć czego gdzie (1): [*Mysz mówi*] Iákożem ia głupia byłá: W pudle się ząwždy chowáiąc/ Indzie łzcześcia nie pátrzáiąc. *BierEz* O2.

cum inf (1): Po iedzeniu grufzek/ patrzay dobrego napoiu vżywać *FalZioł* V 59v.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikiem: tego (3); (a)by, żeby (9), jakoby 'iżby' (1)] (10): Tem łpołobem teź trzebá áby pátrzał ocyec żeby byegłemu á vczonemu człowiyekowi dáł wręce łyná łwego. *GliczKsiąż* L5v; A on tego pátrzał iákoby go łnádnie wydał. *Leop Mar* 14/11; *GórńDworz* E6v; *WujNT Luc* 11/35.

~ *patrzaj(cie) + (a)by, żeby* = *w funkcji imp czasownika będącego orzeczeniem zdania dopełnieniowego* (6): *BierEz* D4; patrzáycie abyłci łie przed łądem pocześnie mieli *ForCnR* D3v; *FalZioł* V 66; A ty patrzay podczálzy abys nam nalewał *RejJóz* O3; pátrzayże tego/ żebył ofkárzonego/ ábo łam/ ábo

przez kogo inżzego ná pokoiu nápomionął/ á iego ábo przyznánie/ ábo obmowę wysłýfzał *ModrzBaz* 21; *WujNT Hebr* 8/5. ~

W połączeniu szeregowym (1): Tákże y ty czyn Pánu śwemu/ pátrzay/ fzukay/ pytay fie o fwiętych fłowieh iego/ o náukach iego *RejPos* [219].

Zwrot: »pożytku, zysków patrzeć« = *sequi utilitares Mącz* [szyk zmienny] (5:1): aby czokolwiekby czynili to wżitko ku póspolitemu dobru przuiiedli, w tim świch zifkow nie patrzaiąc *BielŻyw* 84; *Pirwłfy* vczy go áby ná tem świecy vmyał fie rządzić/ fprawować/ y fwego pożytku pátrzać *GliczKsiąż* N5; *RejWiz* 180; *BielKron* 377v; *Nomine alieno ad suos quaestus abuti*, Swego pożytku pátrzać/ nábiyąć fobie miefzek pod ymieniem kogo ynżzego. *Mącz* 511b, 384d.

»patrzeć swego, swej rzeczy« [szyk zmienny] (10:1): Ale co ia mam do tego/ Dofýc mnie ieft pátrzać fwego *BierEz* D2v; *RejRozpr* E3, I4v; iuż ieden drugiego/ Skubie iáko kto może/ pátrzay káždy fwego. *RejWiz* 31v, 63, 194v; *RejZwierz* 77, 126v; *Officium suum curare*, Swey rzeczy pátrzać. *Mącz* 73b; *RejZwierc* 232, 249.

W przen (1) :

Fraza: »oko patrza« (1): Rádo oko tve przekłete Pátrza zdrády zaráżliwey. *SzarzRyt* A4.

Przen [na co] (1) : Bo iedná z nich [z pożądlivości] tylko ná pożytek pátrza/ á druga ná rofkořzy y ná fprořne lubořci. *KuczbKat* 345.

a. *Szukać, wypatrywać; perquirere Vulg, PolAnt; circumspicere, exquirere Vulg* [w tym: kogo, czego (28)] (33) : Y wywiodłfy go z więźienia/ Pátrzáli mieyfćá zepchnienia. *BierEz* G4v, C3v, P2v; *RejJóz* K5; *RejWiz* 69v; [dziki osieł] Ogłęduie gory páłtwy fwoiey/ á trawy żieloney wfłędzie pátrza. *Leop Iob* 39/8, 2.Par 14/4, 26/5; rozefłął pošły we wfze dwory Książęce/ áby mu pátrzáli páńny ktoraby byłá ku pierwfzey krolewnie podobna. *HistRzym* 7; *RejZwierc* 249v; *BielSpr* 67v; *Sadzáwki* tedy kiedy będfiefz chciał mieć/ Pátrzay że im kędy mieyfćá twárdęgo *Strum* N3v, B3v, M2; *Głowy*/ y drugięý ręki [gwiazdozbioru *Kłęczeń*] pátrzay o tym czeřie/ Kiedy niebo łuk z wody y *Strzelcá* podnieřie. *KochPhaen* 23, 20; *KochSz* C.

patrzeć u czego [= gdzie] (1): Ale v niego [gwiazdozbioru *Pegaz*] cztérech nóg pátrzać nie trzeba *KochPhaen* 8.

patrzeć miedzy czym (2): każ pátrzać miedzy kfięgámi krolá *Cyrufá*/ [...] á iefłize fię znaydfie iż zá iego dozwołeniem ieft budowánie kořciolá Páńfkiego w Ieruzálem/ [...] odpifżze nam w tey rzeczy. *BibRadz* 3.Esdr 6/21; *BudBib* 3.Esdr 6/21.

patrzeć gdzie (6): idż ná koniec gory/ A pátrzay przeciř morzu iákieykolwiek chmury. *HistHel* C2; *KochPhaen* 3, 7, 13, 17; *PRóžno* cię pátrzam w tym kole *KochSob* 63.

patrzeć skąd (1): patrzaymy z inżzego mieyfćá forthuny/ gdzieby fie nam lepiej mogłó zdárzyć *BielKron* 315.

patrzeć czego ze zdaniem przydawkowym orzekającym [zaimek pytajny] (2): *BielKron* 315 cf *patrzeć czego skąd*; *BielSjem* 32 cf *Zwrot*.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikiem: tego (1); (a)by (2), jeśli, li 'czy' (2)] (4): *BierEz* D2; a idátz po drodze tego patrzala/ aby ktorą krwie kropię vzrzala *OpecŻyw* 158; *RejZwierc*

164; Ten co ład zamyka/ aby pilnie zawnždy obchodził ład w koło/ patrząc iefli kędy dziury niemáfz
GostGosp 98.

Zwrot: »patrzeć pilnie« (1): Iefli wam w tym fziegowie nie dádzą fwych znákow/ Patrząćie fze
tedy pilnie gdzie idą ich fzlákow. *BielSjem* 32.

Przen [ze zdaniem dopełnieniowym] (1) : ále nas mocnie vpomina/ ábyfmy patrząli gdzie iefł Kríftus.
RejPos A5v.

b. *Dogłądać, pilnować czegoś; opiekować się kimś; aspicere JanStat* (7) :

patrzeć kogo (2): *RejKup* f8; Wolę fnaść leżeć lámá/ niż patrząc chorego. *GoslCast* 23.

patrzeć na co (3): *MetrKor* 40/826; Tákże rodzicom nie ná to lámo patrząc potrzebá/ ále fie zázraz
pilnie o to ftárác/ iákoby [...] *CzechRozm* 131; *SarnStat* 1247

Zwroty: »pilnie patrzeć« (2): *MetrKor* 40/826; Trzebać takim [którzy królestwa sprawiają] ramion
mocnych, [...] By taką ciężkość znosili, Ktorą sobie záłożyli. By też tak pilnie patrzali, Jako Argusa
słychali. Trzebać wzglądnać na wsze strony Dla [p]ospolitej obrony. *BierRozm* 21.

»[komu] rąk patrzeć« = *pilnować, aby czegoś nie ukradł* (1): Dziwni to iaczys gofcie trzeba im rąk
patrzeć Bo tu iny nikt nie był a iuz kubek zginał *RejJóz* O3.

Szeregi: »patrzeć i dogłądać« (1): ma bicz zabran ze wżithkimi rzeczemy thak yako bi thefz
przeyachał mytho, A tho zobv ftron thak na poddanich krolya yegomilofczy, yako thefz pana
woyewodi Moldawfkiego, przełz starofci ma bicz pilnye patrzano y doglyądáno *MetrKor* 40/826.

»pilnować i patrzeć« (1): TObie fzláchetnému N. z N. rofkázuiemy: ábyś pilnował y patrzal
[attentaresque; et aspiceres ipsum JanStat 417] gdy przyśięgę z świádki vczyni/ iáko powodowa ftroná
ná prawdziwé y fprawiedliwé wwiedzienié/ y fypánié przerzeczonych gránic *SarnStat* 1247.

c. *Mieć się na bacności, strzec się, pilnować się; vide(te) Vulg, PolAnt [imp; w tym: (tego) (a)by
nie* (17)] (18) : Patrząćiefz/ áby was kto niezdrádził *KrowObr* 108v; *RejWiz* 27v; Patrząćie tego
áby o tym nikt nie wiedział. *Leop Matth* 9/30; ktory fię zda łobie iże fthoi/ niechże patrza áby nie
vpadł. *BibRadz* 1.*Cor* 10/12.

patrzaj(cie) + (a)by = *w funkcji imp czasownika będącego orzeczeniem zdania dopełnieniowego* (13):
Gdy fiędziełł vftólu patrzay by ty pirwey wmiłłé niefyęgał. *March*¹ A4; *March*³ V4; *RejRozpr* I;
RejKup o2; *RejWiz* 124; IDź ty przedfię á patrząy/ byś nie zmylił kroku *RejZwierz* 124; *BibRadz*
Hebr 12/25; *RejAp* 190; *RejPos* A5, 45; *RejZwierc* 234v; iedno patrząy ábyś iuz grzełzyć przełtał
KarnNap D; *WujNT Hebr* 12/25.

Ze zdaniem luźno nawiązanym (1): Patrząy/ nie czyń tego *WujNT* 883.

Fraza: »patrzajże pilno« (1): Patrząyże pilno á ołtrzegay fie pilno/ ábyś iáko niećwicżony Rycerz/
they zbroie opák ná fię nie wkłádał *RejPos* A5.

d. *Czekać na coś, oczekiwać czegoś od kogoś, po kimś; aspicere PolAnt* (24) :

patrzeć czego (15): *BierEz* P3v; Morze miedzy Anglią á Hibernią zawnždy niefpokoyne/ pogody
ku żeglowánium wielkiey patrząc. *BielKron* 277. *Cf patrzeć czego skąd Zwroty*.

patrzeć czego skąd (1): Po tym pirwfzym piorunie patrząy z téyże ftrony Burze wielkiéy/ y grádu
KochJez A3v.

patrzeć na kogo (1): Oto/ iáko ťudzy ná páná pátrzáia/ [...] Iáko ťużebnicá/ chęci pániey ťwoiey CzeKa: ták y náťze oczy/ láłki twoiey *GrabowSet* S2.

patrzeć do kiedy (1): A yefly nie bedziecie patrzacz dowyołni do wielkiey noczi wałchey y naschey tedj potim bog wye yak łye łtanie *LibLeg* 11/57.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym: jeśli, li ‘czy’ (2), aby (1), zaimek pytajny (1)] (4): patrzáymy przydzieli tu Heliałs łeymowatz go. *OpecŻyw* 149; A ktorymże to tedy grozi? Tym pewnie kthorzy łie thu tymi przypowieściami á tymi báśniami obyeraia/ á pátrzać będą áby łie to náđ nimi wypełniło co iefłth przez Proroká obieczano *RejPos* A5v; Ráczey pátrzaymy dáley co nam lofy dádzá/ Od Bogá włzechmogącego/ y co nam prowadzá. *KołakCath* C; *WujNT Matth* 27/49.

Przysłowie: Gdy łzukałz rády/ pátrzay iákiey zdrády. *BierEz* P3v.

Zwrot: »(swego) czasu patrzeć« = *aucupare a. capere tempus* *Mącz* [szyk zmienny] (6): Teraz ci będę milczála/ A łwego czálu pátrzáła. *BierEz* B4v, L; *GliczKsiqż* O8v; Kiedy małz wnidż miedzy łzalone pátrzay czálu [*conserva tempus*]/ ále w zebrániu ludzi rołtropnych włtáwicznie bywáy. *BibRadz Eccli* 27/12[13]; *Mącz* 19c, 35a.

»pogody [= *sprzyjających okoliczności*] patrzeć« = *opportunitatem capere* *Mącz* [szyk zmienny] (2): *Mącz* 35a; iż nie to woienNIK co do roku odkłáda/ y co pogody pátrza *StryjKron* 421.

»z ręku (z rąk) patrzeć« [w tym: *czyich* (3), *u kogo* (2), *od kogo* (1); *czego* (4), *co* (1)] = *oczekiwać czegoś od kogoś, zwłaszcza wsparcia; aspicere ad manus* *PolAnt* (7): Włzytko więc rázem poiedzá: A ná potym nic nie máia/ V innych z ręku pátrzáia. *BierEz* O4; Wierz mi żeć owych płałzczów/ ornátow s perlámi/ Nie dla Bogác [księża] nábyli/ iedno łzydzić námi. Abychmy tu przed nimi bárzyey dutkowáli/ A niebo opuściwłzy od nich z rąk pátrzáli. *RejWiz* 60; *BibRadz Eccli* 33/22; Ad potentiam suam omnia revocare. Pod moc łwą poddáć/ przywłałzczici łwey zwierzchności/ chcąc áby v niego włziłtko z ręku pátrzano. *Mącz* 505c; Z twoich rąk włzelkié żwiérzę pátrza łwéy żywności *KochPieś* 72 [*idem*] *ArtKanc* P14v; Ktoż rządzić/ niżli z ręku pátrzać/ też nie woli? *ZbyłPrzyg* A3v.

Przen (1) :

Zwrot: »[czego] z rąk [od czego] patrzeć« (1): niemogąc w ten czás [*dusza*] przegłędáć rzeczy/ áni lámá s łiebie poznać prawdy/ mułi włzythkiego z rąk od łmyłłow pátrzać *GórnDworz* L12.

e. *Dochodzić czegoś na kimś, domagać się czegoś, egzekwować, pociągać do odpowiedzialności za coś; exquirere* *PolAnt*; *convenire* *JanStat* [w tym: *kogo, czego* (11)] (12) :

patrzeć na kim (1): iesliby kiedy zMaximilianem iednaniebyło a szkod się vpominał. Tedy łatwa ratia aby natych patrzáł cogo vprowadzili. *ActReg* 7.

patrzeć gdzie (1): práwem półpolitym dłuźniká w łądzie/ do którego należy/ ma pátrzać. *SarnStat* 276.

Fraza: »patrzaj tego na mię, na nasze słowo« [w *funkcji zapewnienia*] (2:1): *BierEz* Lv; Iż tam zołtał Simeon łá łłufzne przyczyny Ale iuż patrzay tego tak na náťze łłowo Aż go w rychle ogládałz *RejJóz* N4; Crede hoc meae fidei dabit hic aliquam pugnam denuo, Pátrzay tego ná mię/ yłz on yefłcze co gorłzego z nowu wyrządzy. *Mącz* 67d.

Zwroty: bibl. »krwie [czyjej] z ręku(-i) [czyich(-ej)] patrzeć« = *pociągać kogoś do odpowiedzialności za czyjąś śmierć, karać* [o Bogu] [szyk zmienny] (3): *RejPos* 84v, 123; on niezbożnik w złości swoiey vmrze/ ále krwie iego z ręki twoiey pátrzać będę. *ReszPrz* 106.

»z rąk (z ręki) patrzeć« [w tym: czyich(-ej)] (2), u kogo (1)] = *pociągać kogoś do odpowiedzialności za kogoś* (3): iac wezmę dzyecyę na fwą pracę zręki moiey patrzay go/ ieflić go nye przywyożę a nye wrocę *HistJóz* C4; iefli známi Beniáminá nie posleśz/ ináczey nie vczynim/ á ia go wezmę ná fwą pracą v mnie go z rąk pátrzay. *BielKron* 17v; *RejPos* 184.

W przen (1) :

Zwrot: »patrzeć z ust [czyich]« (1): á kościół náłz będzie złupion/ ktoregoć íplugáwienia będzie Bog pátrzał z vłth náłzych [exquiret ... de ore nostro] *BibRadz Iudith* 8/17[13].

6. *Zajmować się czymś, realizować coś; agere, curare, indulgere* *Mącz* [czego] (27) : Bendącz yuřz w służbie, aby [...]. Gry niewiast nierządnych niepatrzal, po gospodach w noczi się nietułał: *ListRzeż w.* 28; *SeklKat* A4v; Toć ożenyenye będzie mu pokutą że nyrządu nye będzie pátrzał/ ále yedney włafney s którą fie odda. *GliczKsiąż* P4, E5v, G6v, M5v, N5v; *GroicPorz* h2; *OrzRozm* R; Kmieca to rzecz na on czas patrzeć roley była/ A Slachta fie rycerskim rzemieństem bawiła. *KochSat* A2v; Curare aedes, Domořtwá álbo gořpodárřtwá pátrzać. *Mącz* 73b; Meretricor, Pátrzam nierządu kurewski żiwot wiodę. *Mącz* 218a; Pergere iter, Drogi fwoyi pátrzać/ przed fie yść *Mącz* 350d, [169]a [2 r.], 200c, 225b, 316a; *OrzQuin* Y3v; *GórńDworz* E4; *ModrzBaz* 14v; *KochOdpr* B3v; Nam nielza iedno pátrzać téż fwę [lege: swej] rzeczy/ Niechay drew do kominá/ Ná ftól przynofzą winá *KochPieř* 16; czemu w wielkiéy zgodzie y miłości v wřzyřtkich řtanów żyli? záprawdę nie prze co inřzého/ ieno że każdy/ iákom rzékł/ pátrzał vrzędu řwého *OrzJan* 51; Będziefz řadownie przeřluchywał/ gdy przeciřwko tobie dáłřzych pořtěpków będzie pátrzał [Ad praemissa iudicialiter attentaturus procedi ipsum contra te ad ulteriores gradus *JanStat* 536]. *SarnStat* 828, 1246.

W charakterystycznych połączeniach: patrzeć biesiad (2), domostwa, gamracyj, gospodarstwa (2), gry (3), luterstwa, maszkar, nauk, nierządu (3), pijaństwa, pořtěpkow [= pořtěpowania prawnego] (2), roley, rozkoszy, rozpust, służby żołnierskiej, urzędu swego (3).

Przen (1) : PAttrz iáko fie ty koła/ nadobnie zgadzáią/ Iedno bieżąc zá drugim/ gdy drogi pátrzáią. *RejZwierz* 138v.

Synonimy cf PATRZYĆ.

Formacje współrdzenne cf PATRZYĆ.

Cf PATRZAJĄCY, PATRZAN, PATRZANIE

SBu, (KWysz)